

นิพนธ์ต้นฉบับ

การประยุกต์ใช้ทศพิธราชธรรมในการสอนจริยธรรมวิชาชีพ และความเป็นมืออาชีพรทางการแพทย์

พิมพ์เพชร สุขุมมาไพบูลย์, พ.บ. *, ขวพล อธิพานิชพงศ์, พ.บ. *,
ทวีศักดิ์ สุตรภาษานนท์ พ.บ. *, ตาริกา ธารบัวสวรรค์ พ.ม. *

* ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์

บทคัดย่อ

ที่มาของปัญหา : การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บัณฑิตแพทย์มีความเป็นมืออาชีพ ยังนับเป็นเรื่องที่ทำทนายว่าจะสอนอย่างไร จะสอนอะไรบ้าง และสอนเวลาใด เนื่องจากเป็นเรื่องของภาพรวม มีเนื้อหาที่หลากหลาย รวมทั้งมีมุมมองทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงต้องพิจารณาเลือกเรื่องที่จะนำมาสอนและออกแบบการเรียนการสอนที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคม

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาการรับรู้ความเกี่ยวข้องของทศพิธราชธรรมกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาแพทย์ในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพ

วัสดุและวิธีการศึกษา: การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการสนทนากลุ่ม ระยะเวลาศึกษา 2 เดือนคือเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ผู้ให้ข้อมูลคือ นักศึกษาแพทย์ชั้นคลินิก ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาการสอนเสริมบูรณาการเรียนรู จำนวน 28 คน เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการ

สนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา: พบว่าการรับรู้ความเกี่ยวข้องของหลักทศพิธราชธรรมกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ จำแนกการรับรู้ได้ 4 ประเด็น คือ 1) เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพแพทย์ในอนาคต 2) ช่วยให้เป็นแพทย์ที่ดี 3) ช่วยลดความขัดแย้งกับผู้ป่วยหรือเพื่อนร่วมงาน และ 4) เป็นเรื่องที่สอนและปลูกฝังได้ สำหรับการนำหลักทศพิธราชธรรม มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแพทย์มืออาชีพ พบว่าข้อที่เลือกมากที่สุดคือความอดทน จำนวน 17 คน (ร้อยละ 60.7) รองลงมา คือ ความเพียรและการรักษาศีล จำนวน 14 คน (ร้อยละ 50.0) ข้อที่เลือกน้อยที่สุด คือความไม่โกรธ และความไม่เบียดเบียน จำนวน 2 คน (ร้อยละ 7.1)

สรุป: ผลจากการวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนจริยธรรมวิชาชีพ และความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ด้วยการเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี

คำสำคัญ: ความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์; จริยธรรมวิชาชีพ; นักศึกษาแพทย์ชั้นคลินิก; ทศพิธราชธรรม

Original article

Which Virtues of The King Applicable to Teach Medical Ethics and Professionalism?

Pimpet Sukumalpaiboon M.D. ^{*}, Chaowaphon Ittiphanitphong M.D. ^{*},
Taweesak Sutpasanon M.D. ^{*}, Darika Thanbuasawan M.N.S. ^{*}

^{*}Sawanpracharak Medical Education Center, Nakhon Sawan Province

Abstract

Background : Teaching medical professionalism is a challenging task as in how, what, and when to teach. By being professional, one should possess certain characteristics, attitudes, competencies, and conduct of their respective profession. Professionalism involves multi-faceted concepts and different issues with social purposes, thus necessitating a need for careful selection of learning topics and practical instructional designs according to Thai social situations.

Objective: The objective of this research is to study medical students on their perception of Royal Virtues "Ten Duties of the King" (dasa-raja-dhamma), and the application of those virtues to the medical profession.

Materials and Methods: This study is a qualitative research effort using focus group interviews during October, 2016 and November, 2016. 28 medical students who attended an extra-curriculum integration course participated. Data from group interviews

were primarily analyzed using content analysis and descriptive statistics.

Results: The medical students perceptions related to Royal Virtue could be categorized into four issues: 1. Benefits to future medical profession 2. Help to become good doctors 3. Lessen conflicts with patients or colleagues 4. The virtues could be cultivated. The most common virtues that medical students thought applicable to their future professions were Khanti (60.7%), Sila (50.0%) and Tapa (50.0%). The least common virtues were Akkodha (7.1%) and Avihimsa (7.1%).

Conclusion: The results of this study can be used as a guideline in designing instructional methods to teach medical ethics and professionalism that are consistent with Thai social context learning through positive role models.

Keywords: professionalism, medical ethics, medical student, "Ten Duties of the King" (dasa-raja-dhamma)

บทนำ

การให้คำนิยามความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์นั้น ยังมีความหลากหลาย เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรมและกาลเวลาที่ จะกำหนดคุณลักษณะความเป็นมืออาชีพ โดยเฉพาะในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่น ปัจจุบัน ซึ่งมีความคาดหวังจากผู้ป่วยและสังคมในการรักษาสูง¹ สำหรับประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดถึงความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์ไว้ เป็นเอกสารเฉพาะ² แพทยสภาซึ่งเป็นองค์กรที่ กำกับดูแลวิชาชีพได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2555 ไว้ และ ประกาศแจ้งแก่สถาบันผู้ผลิตบัณฑิตแพทย์ใช้เป็น แนวทางกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ บัณฑิตแพทย์ไว้ 6 ด้าน³ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีพหุตินิสัย เจตคติ คุณธรรมและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ มีทักษะในการสื่อสารและการสร้างสัมพันธภาพ มีความรู้พื้นฐานทางการแพทย์ มีความสามารถในการบริหารผู้ป่วย การสร้างเสริมสุขภาพและ ระบบบริหารสุขภาพทั้งของบุคคล ชุมชน และ ประชาชน และการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง แพทย์จึงต้องมี พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตและประกอบภารกิจ ด้งามด้วยความรู้ ความชำนาญ และความถูกต้อง ตามจริยธรรมที่บัญญัติไว้โดยองค์กรวิชาชีพ เพื่อ เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจทั้งแก่เพื่อนร่วมวิชาชีพและ คนทั่วไปโดยยึดเอาประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์⁴

เนื่องจากความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์ (medical professionalism) เป็นเรื่องของภาพรวม (multi-faceted concepts) มีเนื้อหาที่หลากหลาย รวมทั้งมีมุมมองทางสังคม (social purpose) เข้า

มาเกี่ยวข้อง ทำให้การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ บัณฑิตแพทย์มีความเป็นมืออาชีพนับเป็นเรื่องที่ ทำทายว่าจะเรียนจะสอนอย่างไร จะสอนอะไรบ้าง และจะสอนเวลาใด แต่อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องที่ไม่ สามารถหลีกเลี่ยงการจัดการเรียนการสอนได้ โรงเรียนแพทย์ต่าง ๆ จึงต้องพิจารณาเรื่องที่สามารถนำมาสอนได้ เช่น จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ (medical ethics) ทักษะการสื่อสาร (communication skills) เป็นต้น¹

จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้อง สอดแทรกในการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทาง ในการยึดถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็น ที่ยอมรับนับถือของสังคมด้วยความเป็นมืออาชีพ ทางการแพทย์⁵ หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยมี วัตถุประสงค์ตรงกันคือ การผลิตบัณฑิตแพทย์ที่ มีทั้งความรู้และมีจริยธรรมที่ดี เทคนิคการเรียน การสอนจริยธรรมวิชาชีพมีหลายวิธี เช่น การ อภิปรายกลุ่มย่อยจากกรณีศึกษา จากภาพยนตร์ การเล่นเกมบทบาทสมมติ การสอดแทรกในการดูแล ผู้ป่วย รวมทั้งการสอนวัฒนธรรมและคุณค่าของ วิชาชีพแพทย์ผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดีของ บุคคลต้นแบบ (role model) สำหรับหลักสูตร แพทยศาสตรบัณฑิตของศูนย์แพทยศาสตรศึกษา ชั้นคลินิก โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ได้ให้ ความสำคัญของการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักศึกษาแพทย์ ด้วยการสอนคล้ายกับโรงเรียน แพทย์อื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามมุ่งให้ความสำคัญของ การมีแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา เนื่องจากครู ต้นแบบมีผลต่อการสร้างทัศนคติของการเป็น แพทย์มืออาชีพได้ถึงร้อยละ 90⁵ และสิ่งสำคัญที่ จะทำให้เกิดการเรียนรู้จากครูต้นแบบทั้งในทาง บวกและทางลบคือต้องประกอบด้วยการสะท้อน

การเรียนรู้(reflection) และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) จึงนับเป็นเครื่องมือการสอนที่มีประสิทธิภาพ^{6,7}

ในเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดี (positive role model) ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ผู้เป็นที่รักของประชาชนชาวไทยรวมทั้งเป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชพระมหากษัตริย์ในลำดับที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติกว่า 60 ปี ทรงตั้งมั่นในทศพิธราชธรรม อันเป็นหลักธรรม 10 ประการ⁸ ได้แก่ ทาน (การให้ ทั้งวัตถุสิ่งของ ให้ความรู้ คำแนะนำหรือให้กำลังใจ) สีส (ความซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตนดีงาม ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและตามหลักศาสนา) บริจาค (การเสียสละความสุขของตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม การเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าประโยชน์ตน) อาชว (ความซื่อตรงต่อตนเองและต่อหน้าที่ มีความจริงใจ ไม่มีอคติ) มททว (ความอ่อนโยน มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคาย ไม่ถือตัว) ตป (ความเพียร ไม่เกียจคร้าน มุ่งมั่นทำกิจหน้าที่ให้สมบูรณ์ รักษามาตรฐานการทำงาน) อุกโกธ (ความไม่โกรธ มีเมตตา มีเหตุผล ไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น) อวิหีสา (ความไม่เบียดเบียน มีความกรุณา ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่ใช้อำนาจไปในทางที่ผิด) ขนฺติ (ความอดทนต่อความเหนื่อยยาก ความลำบาก ไม่ท้อแท้ ไม่ละทิ้งงานในหน้าที่รับผิดชอบ) และ อวิโรธน (ความเที่ยงธรรม มีความหนักแน่น ไม่เอนเอียงไปตามกิเลส) พระองค์จึงนับเป็นบุคคลต้นแบบของผู้มีจริยธรรมในหน้าที่ที่ชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่านักศึกษาแพทย์รับรู้ความเกี่ยวข้องของหลักทศพิธราชธรรมกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์หรือไม่ และสามารถนำ

หลักการของทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ความเกี่ยวข้องของทศพิธราชธรรมกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ในนักศึกษาแพทย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาแพทย์ ในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพ

วัสดุและวิธีการ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) แบบการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยมุ่งหาความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ร่วมสนทนาซึ่งอาจมีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันหลากหลาย ประชากรและผู้ให้ข้อมูล คือ

1. นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4-6 ศูนย์แพทยศาสตรศึกษาชั้นคลินิก โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 100 คน
2. ผู้ให้ข้อมูล (key informants) คือ นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4-6 ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในวิชาการสอนเสริมบูรณาการการเรียนรู้ (Integrated extracurricular activity) และเข้าร่วมในงานวิจัยโดยสมัครใจ จำนวน 28 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา
- 2) แนวคำถาม/ประเด็นการสนทนา (questions) และรายการซักถามต่อ (probes) เกี่ยวกับหลักการของทศพิธราชธรรมมีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์อย่างไร

หลักทศพิธราชธรรมข้อใดบ้างสามารถนำมาปรับใช้ในการประกอบวิชาชีพแพทย์ เพราะเหตุใด

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการในระหว่างการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน บรรยากาศการสอนอยู่ในสภาพเหมือนการเรียนตามปกติ จึงไม่มีความเสี่ยงต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งด้านกายภาพ และจิตใจ ผู้วิจัยจึงดำเนินการขอยกเว้นพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยจากคณะกรรมการวิจัยในคนของโรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ เลขที่ COE No.01/2559

การเก็บรวบรวมรวบรวมข้อมูล

ผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นอาจารย์แพทย์ร่วมสอนในวิชาการสอนเสริมบูรณาการการเรียนรู้ ได้ผ่านการเตรียมความพร้อมจากผู้วิจัย โดยการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย วิธีการดำเนินการจัดการสอน หลักการทำกระบวนการสนทนากลุ่ม และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาและวิธีการศึกษาแก่นักศึกษาผู้ให้ข้อมูล (key informant)

2. ให้นักศึกษาดูสื่อวีดิทัศน์ (VTR) พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และร่วมกันอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับหลักการของทศพิธราชธรรมกับพระปฐมบรมราชโองการ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

3. หลังการอภิปรายกลุ่มให้เวลานักศึกษาประมาณ 5 นาที เพื่อสะท้อนการเรียนรู้ (reflection) หลักการทศพิธราชธรรมและความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ (medical ethics) แล้วให้ตอบคำถามปลายเปิด คือ ท่านคิดว่าหลักการ

ของทศพิธราชธรรมสามารถนำมาปรับใช้กับการประกอบวิชาชีพแพทย์อย่างมืออาชีพ (medical professionalism) ได้หรือไม่ เป็นหลักทศพิธราชธรรมข้อใด เพราะเหตุใด

4. แบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 9-10 คน เพื่อทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม (focus group) ในประเด็น หลักทศพิธราชธรรมมีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์หรือไม่ และเราสามารถนำหลักทศพิธราชธรรมมาปรับใช้ในการประกอบวิชาชีพแพทย์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

5. ภายหลังจากสิ้นสุดการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวม และตรวจสอบความครบถ้วน สมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จาก การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และแบบสอบถามปลายเปิด (open ended question) มาเรียบเรียงเป็นตัวอักษรในรูปร้อยแก้ว และดำเนินการตีความ (interpret) จัดหมวดหมู่เนื้อหาตามประเด็นที่ปรากฏ (thematic framework) และจัดทำข้อสรุปที่ได้จากข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นคลินิก (ชั้นปีที่ 4-6) จำนวน 28 คน มีอายุระหว่าง 21-24 ปี เพศหญิง 19 คน (ร้อยละ 67.9) และศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 5 มากที่สุด จำนวน 19 คน (ร้อยละ 67.9) ผลการศึกษาในเรื่องการรับรู้ความเกี่ยวข้องของหลักทศพิธราชธรรมกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ จำแนกการรับรู้ได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. เป็นเรื่องมีประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพแพทย์ในอนาคต นักศึกษาแพทย์ 23 คน (ร้อยละ 82.1) บอกว่าทั้งหลักการของทศพิธราชธรรมและจริยธรรมวิชาชีพแพทย์สามารถใช้เป็นแนวทางประพฤติตนให้ถูกต้อง เหมาะสมกับการเป็นแพทย์ นักศึกษากล่าวว่า “ทำให้รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ สิ่งไหนที่ควรหลีกเลี่ยงเพราะมันไม่ดี ทำแล้วไม่มีผลดีกับใคร แต่อาจมีโทษกับตนเองและคนอื่น”

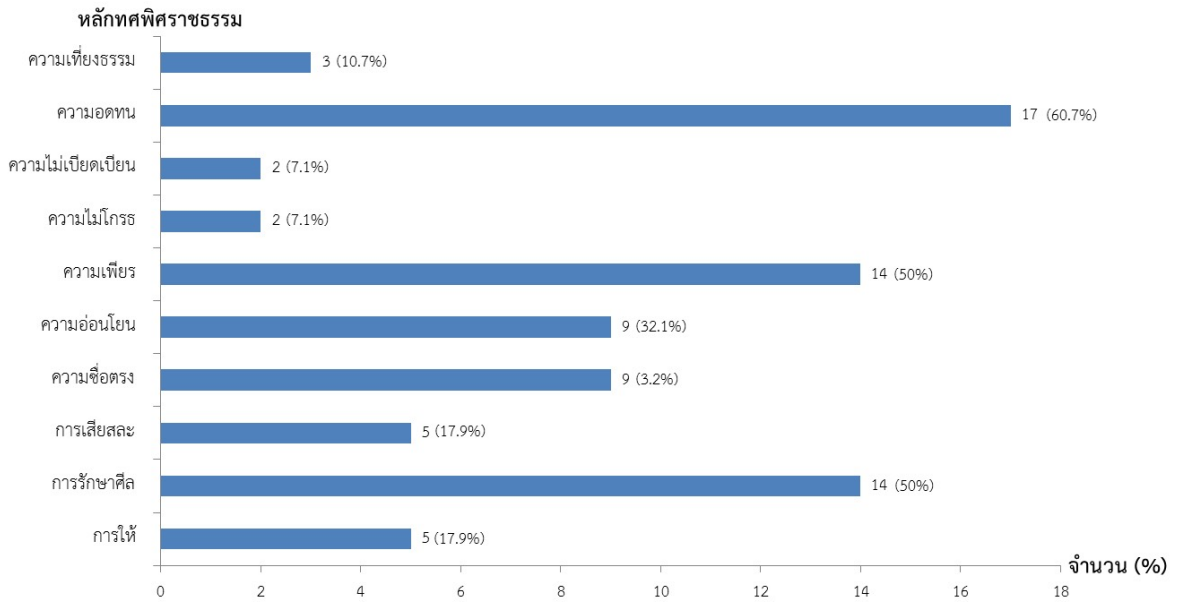
2. ช่วยให้เป็นแพทย์ที่ดี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาแพทย์ 19 คน (ร้อยละ 67.9) รู้สึกประทับใจพระจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่ปกครองแผ่นดินให้พสกนิกรของพระองค์มีความสุขมาอย่างยาวนาน ตลอดรัชสมัยของพระองค์ อย่างที่ยังไม่มีกษัตริย์องค์ใดในโลกเคยทำมาก่อน พระองค์ทรงรักษาคำสัตย์ของพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับเป็นบุคคลที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยให้มีความหมายทำหน้าที่เป็นแพทย์ที่ดีอย่างที่พระองค์ทำให้ดู นักศึกษาแพทย์กล่าวว่า “รู้สึกตื่นตัวใจ ดูแล้วน้ำตาไหล เห็นสิ่งที่พระองค์ทำแล้วยอมรับว่าท่านเป็นคนดีมากๆ พระองค์มีความอดทน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผู้อื่น ที่ผ่านมาคิดว่าตนเองต้องอดทน ลำบากมากที่มาเรียนแพทย์ แต่พอได้เห็นพระองค์ทำแล้วมีกำลังใจ อยากทำดีแบบพระองค์บ้าง”

3. ช่วยลดความขัดแย้งกับผู้ป่วยและเพื่อนร่วมงาน นักศึกษาแพทย์ 17 คน (ร้อยละ 60.7) บอกว่าการเรียนจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ช่วยให้เข้าใจเรื่องที่ดีควรทำทั้งต่อตนเอง ต่อผู้ป่วย ญาติ และเพื่อนร่วมงาน ช่วยลดเรื่อง

ที่จะขัดแย้งกับคนอื่น ๆ เช่น ผู้ป่วย ญาติ เพื่อนแพทย์ด้วยกันเอง หรือกับพยาบาลที่เป็นเพื่อนร่วมงาน และหลักของทศพิธราชธรรมยังช่วยให้เข้าใจเรื่องไม่ควรถือโกรธ ไม่เบียดเบียนคนอื่น ควรอ่อนโยนมีอัธยาศัยต่อคนอื่น ๆ นักศึกษากล่าวว่า “เคยเห็นภาพของพระองค์ในข่าวโทรทัศน์ที่มีท่าทางสุขุม ใจเย็น เคยอ่านเรื่องราวที่พระองค์ไม่ถือโทษคนที่ทำเรื่องไม่สมควรกับพระองค์ ทำให้ได้กลับมามองตนเองว่าไม่ควรเป็นคนโกรธง่าย”

4. เป็นเรื่องที่สอนและปลูกฝังได้ นักศึกษาแพทย์ 26 คน (ร้อยละ 92.9) บอกว่าได้เห็นพระจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินไปในที่ต่างๆ ไปเยี่ยมประชาชนในที่ทุรกันดาร ห่วงไกลความเจริญเดินทางยากลำบาก บางครั้งฝนตกหนัก บางที่เป็นสถานที่เสี่ยงอันตราย แม้แต่คนทั่วไปยังไม่อยากไป นักศึกษากล่าวว่า “ได้เห็นพระองค์มาตั้งแต่ตัวเรายังเป็นเด็ก พอจำความได้ก็เห็นพระองค์ในข่าวโทรทัศน์ ในหนังสือพิมพ์ ในภาพที่แขวนไว้ที่ข้างฝาบ้าน ในปฏิทินที่ธนาคารแจกวันปีใหม่ ได้ยินถวายนความเคารพทุกครั้งที่มีเพลงสรรเสริญพระบารมีในโรงภาพยนตร์ ที่เห็นเหล่านี้ทำให้เชื่อว่าพระองค์เป็นคนดี และเราทำตามพระองค์ได้”

สำหรับผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาแพทย์ ในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มีอาชีพนั้น นักศึกษาทั้งหมดบอกว่า สามารถนำหลักทศพิธราชธรรมมาปรับใช้ในการทำงานเป็นแพทย์มีอาชีพได้ เพียงแต่เลือกใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละโอกาสหรือสถานการณ์ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 จำนวนและร้อยละนักศึกษาแพทย์ที่เลือกหลักทศพิศราชธรรมมาปรับใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพ

ในหลักธรรม 10 ประการ ข้อที่นักศึกษาเลือกนำมาปรับใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพมากที่สุด คือ ข้อ 9 ความอดทน (ร้อยละ 60.7) โดยบอกว่าแพทย์เป็นวิชาชีพที่ทำงานหนัก มีความกดดันสูง การเรียนแพทย์ถือเป็นสถานการณ์ที่กดดันและก่อความเครียดสูง ตั้งแต่การแข่งขันเพื่อสอบเข้าเรียน เมื่อเข้ามาเรียนก็ต้องพบกับเนื้อหาการเรียนที่ค่อนข้างซับซ้อน ปริมาณเนื้อหาที่เรียนมีมากแต่เวลาที่ใช้เรียนมีจำกัด นอกจากนี้มีทั้งการเรียนภาคทฤษฎีร่วมกับฝึกเวชปฏิบัติจริงกับผู้ป่วยทั้งในโรงพยาบาลและในชุมชน ต้องขึ้นปฏิบัติงานหมุนเวียนเป็นเวรทำให้กระทบกับวิถีชีวิต เช่น การพักผ่อน การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย เมื่อสำเร็จการศึกษาทำงานเป็นแพทย์แล้ว สภาพสังคมปัจจุบันยังเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องได้ง่าย แพทย์จึงเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง เมื่อเผชิญกับปัญหาและ

อุปสรรคต่างๆ ข้อที่เลือกมาครองลงมา มีจำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 2 การรักษาศีล และข้อ 6 ความเพียร (ร้อยละ 50.0) นักศึกษาให้ความเห็นที่สอดคล้องและสนับสนุนการเลือกข้อความอดทน โดยให้ความเห็นว่า การจะเป็นแพทย์ได้ต้องมีความเพียร มีความมุ่งมั่นอดสาหัส อดทนต่อความยากลำบาก ต้องพยายามในการเล่าเรียนจนสำเร็จการศึกษา เมื่อทำงานเป็นแพทย์แล้วยังต้องใฝ่รู้ หมั่นศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถที่ทันสมัยในการรักษาดูแลผู้ป่วย เนื่องจากความรู้และวิทยาการทางการแพทย์มีมากและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้ แพทย์เป็นอาชีพที่สังคมคาดหวังสูง จึงต้องมีความประพฤติดีงามเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

ทศพิศราชธรรมที่นักศึกษาเลือกครองลงมา เป็นอันดับสาม มี 2 ข้อ คือ ข้อ 4 ความซื่อตรง และข้อ 5 ความอ่อนโยน (ร้อยละ 32.1) ในเรื่อง

ความซื่อตรง นักศึกษากล่าวว่า “แพทย์ควรมีการ แสดงออกที่เชื่อถือได้ ทำหน้าที่อย่างซื่อตรง ไม่ เลือกปฏิบัติ ไม่มีอคติในการเลือกดูแลรักษาคนไข้” สำหรับความอ่อนโยนนั้น นักศึกษาแพทย์บอกว่า “เวลาคนไข้มารักษา มาโรงพยาบาล ก็ต้องการ หมอที่ใจดี พุดจาดี รู้จักให้กำลังใจคนไข้ แพทย์ จึงควรเป็นผู้ที่พุดจาสุภาพ มีอัธยาศัย ไม่หยาบ คาย พุดจากระด้างหรือตะคอกคนไข้”

สำหรับทศพิธราชธรรมที่นักศึกษาเลือกนำ มาปรับใช้เพื่อเป็นแพทย์มีอาชีพอ่อนข้างน้อย อยู่ระหว่างร้อยละ 10–20 ได้แก่ ข้อ 1 การให้ (ร้อยละ 17.9) ข้อ 3 การเสียสละ (ร้อยละ 17.9) ข้อ 10 ความเที่ยงธรรม (ร้อยละ 10.7) และข้อที่ นักศึกษาเลือกน้อยที่สุด (ร้อยละ 7.1) มีจำนวน 2 ข้อ คือข้อ 7 ความไม่โกรธ และข้อ 8 ความไม่ เบียดเบียน โดยนักศึกษาแพทย์ให้เหตุผลว่า “รู้ว่า เป็นหลักธรรมที่ดี แต่บางครั้งเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ในชีวิตจริง โดยเฉพาะเรื่องที่จะไม่โกรธเลย หรือ ไม่โกรธตอบ หรือการที่จะต้องวางตัวเป็นกลางกับ ทุกฝ่าย ไม่ตัดสินใคร เพราะบางครั้งเราก็ไม่เห็น ด้วยที่จะต้องทำอย่างนั้น”

อภิปรายผล

ผลการศึกษาประเด็นการรับรู้ทศพิธราช ธรรมเกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ สามารถ จำแนกการรับรู้ได้เป็น 4 ประเด็น คือ 1) เป็นเรื่อง ที่มีประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพแพทย์ ในอนาคต 2) ช่วยให้เป็นแพทย์ที่ดี 3) ช่วยลด ความขัดแย้งกับผู้ป่วยและเพื่อนร่วมงานและ 4) เป็นเรื่องที่สอนและปลูกฝังได้ ซึ่งการรับรู้ ดังกล่าวสอดคล้องกับการวิจัยที่ผ่านมาในเรื่อง การรับรู้ความสำคัญของการเรียนจริยธรรม วิชาชีพแพทย์⁶ ที่นักศึกษาแพทย์รับรู้ว่าสภาพ

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและต่อเนื่อง มีผล กระทบต่อค่านิยมในการดำเนินชีวิต พฤติกรรม ของผู้คนเปลี่ยนไปโดยให้ความสำคัญกับวัตถุและ การบริโภค รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาการ แพทย์และเทคโนโลยี มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญหลากหลาย สาขา และการให้บริการทางการแพทย์ในรูปแบบ ขององค์กรธุรกิจ ความคาดหวังของผู้ป่วยต่อ แพทย์สูงขึ้น ต้องการทุกอย่างตามที่รู้และเห็นจาก สื่อ จากเดิมที่มีความเคารพกันและกันในแง่ผู้ป่วย และผู้ให้การรักษา มาเป็นคาดหวังในฐานะผู้ให้ บริการและผู้จ่ายค่าตอบแทนการให้บริการ แพทย์ จึงมีความเสี่ยงที่จะถูกฟ้องร้อง วิชาจริยธรรม วิชาชีพแพทย์จึงเป็นเรื่องมีประโยชน์ในการ ประกอบวิชาชีพแพทย์ ช่วยให้มีแนวทางเป็น แพทย์ที่ดี ช่วยให้ผู้สามารถวิเคราะห์ปัญหาด้าน จริยธรรมได้ดีขึ้น ช่วยลดความขัดแย้งกับผู้ป่วย และเพื่อนร่วมงาน กนกกร สวัสดิไชย⁹ ได้ศึกษา ความคิดเห็นของนักศึกษาแพทย์ชั้นคลินิก พบว่า การเป็นตัวอย่างที่ดีของอาจารย์แพทย์เป็นวิธีการ สอนเรื่องจริยธรรมวิชาชีพแพทย์ที่ดีที่สุดที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของกันยลักษณ์ กิตตินนท์ และคณะ⁷ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของต่าง ประเทศ^{10,11} และหัวข้อที่นักศึกษาสนใจเรียนใน วิชาจริยธรรมวิชาชีพในระดับมาก รองจากการ เปิดเผยความจริงแก่ผู้ป่วยคือการเป็นมืออาชีพ (professionalism) ในการศึกษาครั้งนี้เลือกวิธีให้ นักศึกษาเรียนรู้ความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์ ด้วยการให้พิจารณาจริยธรรมวิชาชีพกับหลัก ทศพิธราชธรรมด้วยวิธี Reflective Learning คือ ให้คิด พิจารณา อย่างใคร่ครวญด้วยตนเอง ซึ่งเป็น หัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ที่ได้รับไม่ ว่าจะเป็น การได้เห็น ได้ฟัง หรือประสบด้วยตนเอง

ให้กลายเป็นจิตสำนึกที่ยั่งยืน¹² ซึ่งพบว่านักศึกษา
 รับรู้ว่าคุณคณบดีมีคุณธรรมมีความเกี่ยวข้องกับ
 จริยธรรมวิชาชีพแพทย์ และสอดคล้องกับจรรยา
 บรรณนิสิตนักศึกษาแพทย์ไทย (Thai medical
 student's code conduct)¹³ ซึ่งประกอบด้วย 6
 ด้าน ได้แก่ 1) การเห็นประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่า
 ประโยชน์ส่วนตน (altruism) ตรงกับคณบดี
 ธรรมข้อการเสียสละ (บริจาค) และข้อการให้
 (ทาน) 2) การมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง
 ผู้ป่วย สังคมและวิชาชีพ (accountability) ตรงกับ
 คณบดีธรรมข้อการรักษาดี (ดี) ความซื่อตรง
 (อาชชว) 3) การหมั่นพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
 (excellence) ตรงกับคณบดีธรรมข้อความ
 เพียร (ตป) และความอดทน (ขนต) 4) การให้
 ความสำคัญต่อบทบาทของวิชาชีพ (duty) ตรงกับ
 คณบดีธรรมข้อความซื่อตรง (อาชชว)
 ความไม่เบียดเบียน (อวิหีสา) ความเที่ยงธรรม
 (อวิโรชน) 5) การมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มี
 ความชอบธรรม ยึดถือกฎระเบียบ (honor and
 integrity) ตรงกับคณบดีธรรมข้อความ
 ซื่อตรง (อาชชว) การรักษาดี (ดี) ความไม่
 เบียดเบียน (อวิหีสา) ความเที่ยงธรรม (อวิโรชน)
 และ 6) การเคารพในสิทธิของผู้อื่น (respect to
 others) ตรงกับคณบดีธรรมข้อ ความ
 อ่อนโยน (มัททว) และความไม่โกรธ (อกุโธ)

การศึกษาประเด็นความคิดเห็นของ
 นักศึกษาแพทย์ ในการนำคณบดีธรรม
 มาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพนั้น
 พบว่านักศึกษาทั้งหมดบอกว่าสามารถนำหลัก
 คณบดีธรรมมาปรับใช้ในการทำงานเป็นแพทย์
 มืออาชีพได้ สอดคล้องกับผลการทบทวนเป็น
 ระบบ (systemic review) เกี่ยวกับสิ่งที่สนับสนุน
 การพัฒนาหล่อเลี้ยงความเป็นมืออาชีพทางการ

แพทย์¹⁴ ที่พบว่าบทบาทของต้นแบบ (role
 modeling) มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเป็น
 มืออาชีพในเรื่องการก่อรูปลักษณะวิชาชีพ (profes-
 sional character formation) ช่วยส่งต่อคุณค่าของ
 วิชาชีพเวชกรรมเสมือนเป็นต้นแบบที่ยอดเยี่ยม
 (excellent role model) ช่วยกระตุ้นส่งเสริม
 (encourage) พฤติกรรมวิชาชีพ (professional
 behavior) สู่รุ่นต่อไป เมื่อพิจารณาบุคคลต้นแบบ
 ของการศึกษาคั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระองค์ท่านเป็นผู้ที่มี
 ลักษณะของต้นแบบที่ยอดเยี่ยม (excellent role
 model) ชัดเจนมาก เมื่อให้นักศึกษาได้ใคร่ครวญ
 (reflection) นักศึกษาทั้งหมดยอมรับการเป็น
 บุคคลต้นแบบของพระองค์สามารถนำมาเป็นแบบ
 อย่างของการเป็นแพทย์ที่ดี

สำหรับคณบดีธรรมที่นักศึกษา
 เลือกมาประยุกต์ใช้ในการเป็นแพทย์มืออาชีพ พบ
 ว่านักศึกษาพิจารณาคณบดีธรรมทั้ง 10 ข้อมา
 เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญในเรื่องที่
 แพทย์ต้องเป็นผู้มีความอดทนมากที่สุด รองลงมา
 คือ มีความเพียร ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์
 สุจริต ไม่มีอคติ ไม่เลือกปฏิบัติ ซื่อตรงต่อตนเอง
 และหน้าที่ ประพฤติตนดีงามถูกต้องทั้งทาง
 กฎหมายและตามหลักศาสนาเป็นแบบอย่างที่ดีแก่
 สังคมได้ มีอัธยาศัยและไม่ถือตัว แต่เลือกข้อความ
 ไม่โกรธและข้อความไม่เบียดเบียนน้อยที่สุด โดย
 ให้เหตุผลว่ารู้ว่าคุณคณบดีธรรมทุกข้อเป็นสิ่งดี แต่การ
 เลือกใช้จะพิจารณาให้เหมาะสมกับแต่ละโอกาส
 หรือสถานการณ์ ซึ่งสะท้อนการรับรู้ของนักศึกษา
 ที่ผ่านการคิด พิจารณาอย่างใคร่ครวญโดย
 กระบวนการสนทนากลุ่มในนักศึกษาแพทย์ด้วย
 กัน พบว่าหลักการของคณบดีธรรมและ
 จริยธรรมวิชาชีพเป็นสิ่งดี มีประโยชน์กับการเป็น

แพทย์มืออาชีพ แต่การนำมาใช้จริงยังขึ้นกับบริบทของสังคม สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของสุจิต เฝ้าสวัสดิ์และคณะ¹⁵ ที่กล่าวว่า สังคมเชื่อว่าคนที่เป็นแพทย์ฉลาดและมีจริยธรรม แต่ควรให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะให้คนที่มีความดีศีลธรรมต้องฉลาดพอที่จะเอาตัวรอดให้ได้ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก จึงควรส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาแพทย์ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่วิชาชีพแพทย์อยู่ใกล้เคียงกับโอกาสถูกฟ้องร้อง

จากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางหนึ่งของการเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องจริยธรรมวิชาชีพแพทย์และความเป็นมืออาชีพทางการแพทย์ด้วยการใช้อิทธิพลของบทบาทต้นแบบ ซึ่งผู้ที่เป็นต้นแบบในการศึกษาคั้งนี้มีลักษณะของการเป็นต้นแบบอันยอดเยี่ยมหรือเป็นเลิศ (excellent role model) จึงเป็นที่ยอมรับในการนำมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแพทย์มืออาชีพในอนาคต แต่ในสถานการณ์จริงของการเรียนการสอนแพทยศาสตรศึกษา ผู้ที่เป็นบุคคลต้นแบบ (role modeling) แก่นักศึกษาคือ อาจารย์แพทย์ จากการทบทวนเอกสารรายงานวิจัยที่ผ่านมา⁷ บทบาทของต้นแบบที่ดีประกอบด้วย 3 ลักษณะเฉพาะ ได้แก่ 1) ชีตความสามารถทางคลินิก (clinical competence) 2) ทักษะการสอน (teaching skill) และ 3) คุณภาพหรือคุณสมบัติส่วนบุคคล (personal quality) ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหล่อเลี้ยงความเป็นมืออาชีพให้นักศึกษาแพทย์ ดังนั้นสถาบันที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต จึงควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณลักษณะของการเป็นครูแพทย์ที่ดี เพื่อสร้างบัณฑิตแพทย์มืออาชีพในอนาคต

ข้อจำกัดของงานวิจัย ได้แก่จำนวนและความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 5 เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากการดำเนินการเก็บข้อมูลเกิดขึ้นขณะที่นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4 และ 6 อยู่ระหว่างการฝึกภาคสนามในวิชาเวชศาสตร์ชุมชนและวิชาเลือกเสรีทางคลินิก อีกทั้งการเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปโดยสมัครใจ

เอกสารอ้างอิง

1. Suthumniran A. Ten tips of teaching professionalism. In: Boonluksiri P, editor. Professional medical educators. Khonkaen: Khonkaen publishing, 2018.
2. Shayakul C. Medical professionalism. In: Shayakul C, Veerakul G, Pradithsuwan R, Thongtang V, editors. Medical ethics. Bangkok: Duentula publishing house. 2012.
3. Education department, Faculty of medicine Siriraj hospital, Mahidol University. Qualifications for higher education in doctor of medicine (M.D.) Program [Internet]. 2012 [cited 2016 Oct 28]. Available from: http://www.educationsi.sicsc.net/attachments/article/257/02_090320161734.pdf
4. Sumalrot T, Supparerkchaisakul N, Ngamthipwatthana T. Medical professionalism: Development and Validation of medical professionalism scale (MPS). JBSD. 2018;10 :126- 45.
5. Wright S, Wong A, Newill C. The impact of role models on medical students. JGIM;

- [Internet]. 1997, [cited 2016 Oct 28]. Available from: <https://depts.washington.edu/fammed/files/Role%20Model%20Impact.pdf>
6. Kittinon K, Chamnanvanakij S, Pimparyon P, Saengaroon P, Perceptions of medical students on Medical Ethics teaching at Phramongkutklo College of Medicine. RTA Med J 2015;68:79-85.
 7. Cruess SR, Cruess RL, Steinert Y. Role modeling making the most of a powerful teaching strategy. BMJ2008; 336:718 -21.
 8. Phrabrahmagunabhorn (P. A. Payutto). A constitution for livings Buddhist principles for a fruitful and harmonious life. Bangkok : National office of buddhism. 2007.
 9. Sawasdichai K. How we teach medical ethic?. J PrapokklaoHospClin Med Educat Center 2003;20: 110- 2.
 10. Roberts LW, Green Hammond KA, Geppert CM, Warner TD. The positive role of professionalism and ethics training in medical education: a comparison of medical student and resident perspectives. Acad Psychiatry 2004; 28:170-82.
 11. Wright SM, Kern DE, Kolondner K, et al. Attributes of excellent attending - physician role models. New Eng J Med 1996;339:1986-93.
 12. Pongprasobchai P. Teaching attitude and professionalism. In: Iramaneerat C, Pongprasobchai P, Praditsuwan R, editors. Trick for medical educator. Bangkok: Krungtepevejchasal Publishing, 2013. P.135-143.
 13. The medical council of thailand. Thai medical student's code of conduct. [Internet]. 2013 [Cited 2013 Jul 19]. Available from: https://www.tmc.or.th/detail_news.php?news_id=721
 14. Chandeying V, Chandeying N. Medical professionalism: teaching and learning methods, role and assessment. Songkla Med J 2013;31:155-66.
 15. Phaosavasdi S, Taneepanichskull S, Tannirandorn, Thamkhantho M, Pruksapong C, Kanjanapitak A. Medical ethics for senior medical doctors (episode II). J Med Assoc Thai 2005; 88:867-8.